

IV. ANALIZA SWOT OBSZARU OBJĘTEGO ZSRÓW

Kontekst analizy

Analiza SWOT pierwotnie była metodą stosowaną w tworzeniu strategii i planów rozwojowych przedsiębiorstw. Jako taka, wykonywana była w jasno określonym kontekście ogólnym, jakim było dążenie do komercyjnego, a ściślej biorąc marketingowego, sukcesu firmy. Stosowanie tego instrumentu do innych celów wymaga jasnego zdefiniowania kontekstu, ponieważ oczywiste jest, że to, co w jednym kontekście jest atutem, w innym może być czynnikiem negatywnym. Przykładem może być np. planowana autostrada, która w kontekście rozwoju gospodarczego znajdzie się po stronie atutów, a kontekście ochrony przyrody będzie zagrożeniem. W niniejszej analizie za punkt odniesienia obrano podstawowe cele i założenia Narodowego Programu Rozwoju, Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” oraz Działania 2.7 w ramach SPO, tj. „Pilotażowego Programu Leader+”.

Cele NPR

Zasadniczym celem Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006 jest rozwijanie konkurencyjności gospodarki, opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z unią europejską na poziomie regionalnym i krajowym.

Cele SPO

Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” opiera się na następujących podstawowych założeniach:

- wielofunkcyjności obszarów wiejskich oraz rolnictwa i leśnictwa
- dywersyfikacji dochodów i odejście od dominującej roli ekonomicznej rolnictwa
- uwypulkeniu roli rolnictwa i leśnictwa w zachowaniu walorów krajobrazowo-przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego

Wynikające z tych założeń główne cele SPO to:

- poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego
- poprawa stanu środowiska abiotycznego, siedlisk przyrodniczych i krajobrazu
- poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz dywersyfikacja działalności

- budowanie struktur lokalnych na rzecz zatrudnienia i dywersyfikacji (leader)

Cele Leader+

Pilotażowy Program Leader+, realizowany w ramach Działania 2.7 SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”, powinien w założeniu:

- mieć szczególną rolę w kształtowaniu postaw mieszkańców wsi
- stymulować świadomość ekologiczną, sprzyjąc dążeniu do zachowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego
- sprzyjać lepszemu wykorzystaniu potencjału rozwojowego obszarów wiejskich, poprawie ich konkurencyjności jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej
- przyczynić się do aktywizacji i współpracy lokalnych środowisk

Struktura SWOT

Biorąc pod uwagę powyższe cele oraz zakres tematyczny Strategii, analizę SWOT przeprowadzono dla następujących obszarów tematycznych, z grubsza odpowiadających układowi treści Rozdziału II:

- przyroda i środowisko
- historia i kultura
- zasoby ludzkie i gospodarka
- infrastruktura społeczna
- infrastruktura techniczna.

Przyroda i środowisko

Mocne strony

Malowniczość Wisły. Północna część regionu leży nad najbardziej urokliwym fragmentem Dolnej Wisły, gdzie na odcinku niecałych 40 km znajduje się około setki stałych wysp. Można zaryzykować twierdzenie, że to właśnie jest najpiękniejszy fragment wielkiej, naturalnej rzeki niżu europejskiego. Mimo wielkich walorów przyrodniczo-krajobrazowych, ten atut jest jak na razie w nikłym stopniu wykorzystywany do budowy wizerunku regionu czy tworzenia produktów turystycznych.

Zalew Włocławski - wielki akwen słodkowodny. Od czasu wybudowania zapory we Włocławku region posiada jeden z największych akwenów słodkowodnych w kraju. Powierzchnia zalewu jest niewiele mniejsza od powierzchni Śniardw a jego długość liczy ponad 40km. Mimo tak sprzyjających warunków, turystyka żeglarska jest tu nieporównywalnie słabiej rozwinięta niż na Mazurach, chociaż żeglarstwo jako sport jest nad

Zalewem Włocławskim silne. Najważniejszą przyczyną tego stanu rzeczy jest przypuszczalnie zanieczyszczenie wód akwenu.

Jeziora Pojezierza Gostynińskiego – „Małe Mazury”. Obejmujące kilkadziesiąt, na ogół leśnych, jezior o łącznej powierzchni około 20 km², Pojezierze Gostynińskie jest zjawiskiem unikatowym w skali Polski, jako jedyne pojezierze położone w polodowcowej pradolinie. Z punktu widzenia potencjału rozwojowego regionu istotniejsze jest jednak to, że pod względem walorów krajobrazowych góruje ono nad większością sąsiedniego Pojezierza Wielkopolskiego oraz to, że żadne inne pojezierze nie leży tak blisko Warszawy.

Lasy gostynińsko-włocławskie. Jedną trzecią regionu pokrywają lasy, będące wspomnieniem dawnej Puszczy Gostynińskiej, przy czym większość z nich tworzy niemal nieprzerwany kompleks ciągnący się na przestrzeni 60 km od Włocławka do Gąbina. Ważne z punktu widzenia przydatności turystycznej jest to, że ogromną większość lasów stanowią drzewostany iglaste na siedliskach borów świeżych i suchych, których udział jest tu większy niż w którejkolwiek innej krainie przyrodniczo-leśnej polskiego niżu. To oznacza, że leśne tereny regionu w sposób szczególny sprzyjają turystyce ze względu na mikroklimat, zasobność runa leśnego, dostępność i naturalną odporność na antropopresję.

Bioróżnorodność obszarów wodno-błotnych. Wisła, jeziora oraz liczne oczka wodne, zabagnienia i łąki sprawiają, że region może być dużą atrakcją dla koneserów przyrody. Występuje tu około 800 gatunków roślin naczyniowych, 57 gatunków ssaków i 180 gatunków ptaków, wśród których są takie osobliwości, jak kulik wielki, batalion, sieweczka obrożna, bocian czarny czy wąsatka.

Stosunkowo czyste powietrze. Mimo bliskości dużych ośrodków przemysłowych, jakimi są Płock i Włocławek, jakość powietrza w regionie jest zadowalająca, między innymi dzięki temu, że w samym regionie brak jest znaczących źródeł emisji a rozkład wiatrów sprzyja unoszeniu zanieczyszczeń z sąsiednich miast na prawy brzeg Wisły.

Rozbudowany system obszarów chronionych. Walory przyrodnicze regionu zostały docenione już dawno. W 1979 r. powstał tu, jako jeden z najstarszych w Polsce, Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy, zajmujący 36% powierzchni regionu. Istnieje tu ponadto wiele rezerwatów, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Łącznie ochroną prawną objętych jest około 2/3 powierzchni regionu. W 2004 r. prestiżowy status Obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 uzyskały Błota Rakutowskie na terenie gmin Kowal i Baruchowo oraz Dolina Środkowej Wisły w gminach Iłów, Słubice i Gąbin.

Słabe strony

Monotonia rolniczego krajobrazu. W odróżnieniu od położonych na wydmach obszarów leśnych, otwarte tereny rolnicze regionu są niemal całkowicie płaskie, co w powiązaniu z rozrzuconą dość bezładnie zabudową wsi sprawia na przybyszach z zewnątrz dość przygnębiające wrażenie. Dodatkowym elementem pogarszającym walory krajobrazowe terenów poza GWPK jest ich bardzo niska lesistość.

Zanieczyszczenie wód większości rzek i jezior oraz części wód gruntowych w sposób istotny ogranicza możliwości korzystania z wód do celów rekreacyjnych i gospodarczych i jest nie do pogodzenia z wizją regionu przyjaznego ludziom i przyrodzie.

Zaśmiecenie terenu. Nieuregulowana gospodarka odpadami komunalnymi, a także niska kultura mieszkańców i turystów, powodują, że przydroża regionu są zaśmiecone a w lasach wciąż lokalizowane są dzikie wysypiska. Śmieci powodują nie tylko obniżenie walorów estetycznych krajobrazu ale stwarzają też zagrożenia dla zdrowia, a w przypadku odpadów niebezpiecznych – ryzyko trwałego skażenia środowiska.

Szanse

Pomoc finansowa. Ochrona środowiska jest jedną z tych dziedzin, na które stosunkowo łatwo jest uzyskać pomoc finansową ze źródeł krajowych i europejskich oraz z międzynarodowych ekologicznych organizacji pozarządowych. Ważne jest też, że poza środkami na inwestycyjne i nieinwestycyjne projekty ekologiczne, od niedawna dostępne są, w ramach wspólnej polityki rolnej, także środki na wspieranie określonych, przyjaznych środowisku, form użytkowania krajobrazu rolniczego (tzw. programy rolno-środowiskowe).

Presja na uporządkowanie gospodarki ściekowej Warszawy.

Bez rozwiązania problemu ścieków z Warszawy, a także kilku innych miast nadwiślańskich, nie da się znacząco poprawić jakości wód Wisły i Zalewu Włocławskiego. Budowa oczyszczalni dla lewobrzeżnej Warszawy jest najważniejszym przedsięwzięciem w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych i ma być zrealizowana do 2010 r.

Zmiany świadomości społecznej. Dzięki trwającym od lat staraniom różnych środowisk w Polsce i na świecie, zagadnienia ochrony środowiska są coraz szerzej obecne w mediach i programach nauczania. Wpływ tych działań na świadomość społeczną już zaczyna być widoczny i można się spodziewać, że w nieodległej perspektywie zaczną się przekładać już nie tylko na treści popularnych poglądów ale i na konkretne zachowania indywidualne.

Regionalne programy gospodarki odpadami. Gospodarka odpadami jest dziedziną, w której kluczowe elementy systemów muszą być projektowane i wdrażane w skali ponadlokalnej. Dzięki rozwiązaniom ustawowym powstały powiatowe programy gospodarki odpadami, które przesądziły o wielu sprawach organizacyjnych i tym samym dały silny impuls do realizacji poważnych inwestycji w tym zakresie.

Gminne plany ochrony środowiska. Opracowanie i przyjęcie przez rady gminne lokalnych planów ochrony środowiska pozwoliło uporządkować politykę gmin w zakresie ochrony środowiska i ustalić hierarchię ważności celów, co powinno zaowocować większą skutecznością działań proekologicznych w przyszłości.

Zmiany przepisów dotyczących gospodarki ściekowej. Uelastycznione niedawno wymogi dotyczące jakości ścieków oczyszczonych pozwalają istotnie zmniejszyć koszty ochrony wód i zwiększają tym samym szanse na realizację gminnych inwestycji w tym zakresie.

Zagrożenia

Niska świadomość ekologiczna. Mimo kampanii i programów edukacyjnych, problemy regionu w zakresie ochrony środowiska są nadal w dużej mierze powodowane brakiem wiedzy lub po prostu niską kulturą mieszkańców, turystów oraz inwestorów. Do takich problemów należą m.in. zaśmiecanie krajobrazu, niszczenie roślinności nad brzegami jezior, nielegalne wycinki w lasach, szpecenie krajobrazu źle lokalizowanymi inwestycjami, zrzucanie ścieków z szamb do rowów, likwidacja oczek wodnych itp.

Poprawa koniunktury w rolnictwie. Związana m.in. z wejściem do Unii Europejskiej poprawa sytuacji w rolnictwie, w tym zwłaszcza wprowadzenie dopłat, stało się impulsem do ponownego zagospodarowywania gruntów, które przez wiele lat pozostawały bez ingerencji człowieka. Zjawiska te zwiększają zagrożenie wód, krajobrazu

i bioróżnorodności. Szczególnie zagrożone są jeziora, jako najbardziej wrażliwe ekosystemy wodne obszaru.

Niedostatki gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami.

O ile odpowiedzialność regionu za jakość wód wiślanych jest znikoma, o tyle zła sytuacja mniejszych rzek, jezior i wód podziemnych jest w dużej mierze wynikiem zaniedbań w gospodarce ściekowej i gospodarce odpadami. Bez radykalnej poprawy odpowiedniej infrastruktury nie ma co myśleć o poprawie jakości wód.

Presja inwestorów na cenne tereny. Jednym z największych problemów Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego i innych terenów o dużych walorach przyrodniczo-krajobrazowych jest narastająca presja inwestycyjna, przede wszystkim ze strony osób fizycznych, które kupują ziemię z zamiarem budowy domów letniskowych lub mieszkalnych. Kilometry ogrodzeń i tysiące działek zabudowanych tak zwanymi „altanami” już zruinowało wiele miejsc w Parku a dalszy niekontrolowany rozwój tego rodzaju działalności inwestycyjnej grozi całkowitą dewastacją krajobrazu i walorów przyrodniczych jezior.

Zbyt bierna ochrona obszarów cennych przyrodniczo. Ochrona prawna znacznych połaci regionu często okazuje się mało skuteczna w praktyce z powodu nagminnych przekroczeń lub naciągania przepisów oraz niedostatku środków na ochronę czynną i infrastrukturę mającą na celu bezpieczne udostępnianie przyrody.

Zmiany klimatyczne. Region gąbińsko-włocławski jest jednym z tych obszarów Polski, gdzie szczególnie wyraźnie już teraz zaznaczają się skutki efektu cieplarnianego. Opad atmosferyczny zawsze należał tu do najniższych w kraju, natomiast susze w ostatnich latach okazały się na tyle dotkliwe, że zagraziły nie tylko wielu studniom ale i fizycznemu bytowi niektórych jezior. Niedobory wody w glebach, spowodowane z jednej strony niskimi opadami a z drugiej drenażem przez systemy melioracyjne, powodują także zmiany ekosystemów lądowych (stepowanie).

Historia i kultura

Mocne strony

Charakterystyczny, dobrze udokumentowany i żywy folklor. Ludowa twórczość Kujaw Białych i Ziemi Sannicko-Gąbińskiej, choć nie tak powszechnie rozpoznawalna jak folklor podhalański, kurpiowski czy łowicki,

ma w sobie równie wiele artyzmu i może być równie potężnym źródłem inspiracji. Tym samym, odpowiednio wsparty żywy folklor może stać się nie tylko elementem cementującym tożsamość ale i markowym produktem regionu.

Wielopokoleniowe więzi z regionem. Zawieruchy dziejowe, w tym szczególnie przesiedlenia związane ze zmianą granic po drugiej wojnie światowej oraz gwałtowne procesy urbanizacji i industrializacji, sprawiły, że w wielu regionach Polski więzi ludności z „małymi ojczyznami” sięgają najwyżej dwóch pokoleń wstecz, podczas gdy w regionie gąbińsko-włocławskim znaczną część populacji stanowią rodziny mieszkające tu nawet od stuleci.

Nadwiślański krajobraz kulturowy. Na niepowtarzalny historyczny krajobraz środkowej i dolnej Wisły składały się przynajmniej trzy różne elementy, to jest: flisactwo, rybołówstwo i osadnictwo olęderskie. Wisła przez stulecia była największym traktem handlowym dawnej Rzeczypospolitej a zajmujący się spławianiem towarów flisacy stanowili barwną i dość niezależną grupę społeczną. Nad brzegami rzeki rozpościerały się osady rybackie. Krajobraz doliny od XVII do połowy XX w. kształtowali protestanci osadnicy z Niderlandów, karczując lasy, osuszając bagna i wprowadzając nowoczesne i wydajne, jak na owe czasy, metody hodowli bydła i uprawy sadownicze. Dzisiaj dziedzictwo to zachowało się jedynie w stanie szczątkowym, ale mimo to może stanowić kluczowy element w tworzeniu wyrazistego i inspirującego wizerunku regionu.

Architektura ziemiańska. W regionie zachowało się stosunkowo dużo zespołów pałacowych i dworskich, stanowiących interesującą próbkę polskiej architektury rezydencjonalnej XVIII, XIX i XX wieku. Niektóre z tych obiektów (m.in. Nowy Duninów, Sanniki, Słubice, Więśławice, Studzieniec, Łąck) mają znaczną rangę artystyczną i historyczną.

Wielkie nazwiska polskiej historii i kultury. Kujawy Białe i Ziemia Sannicko-Gąbińska związane są z kilkoma kluczowymi postaciami polskiej historii i kultury (m.in. Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki, Fryderyk Chopin) i wieloma nieco mniej znaczącymi, ale barwnymi i znanymi, osobami z bliższej i dalszej przeszłości (m.in. ród Duninów, car Wasyl Szujski, gen. Rydz-Śmigły, gen. Władysław Anders, Andrzej Małkowski).

Wieloetniczność dziedzictwa. Chociaż katastrofa, jaką była druga wojna światowa, unicestwiła gminy żydowskie i wyгнаła oleńców, to ich wielowiekowa obecność nad Wisłą na zawsze pozostanie czynnikiem wzbogacającym spuściznę dziejową regionu i służącym kształtowaniu świadomości kolejnych pokoleń.

Słabe strony

Brak imponujących zabytków kultury najwyższej klasy. W regionie nie ma zabytków o ugruntowanej ogólnokrajowej renomie i tak atrakcyjnych, jak np. starówki Krakowa, Warszawy czy Gdańska, które same w sobie, nawet bez szczególnej promocji, mogłyby generować ogromne zainteresowanie, przyciągając przedsiębiorców i turystów.

Chaotyczna architektura współczesna. Dominująca w krajobrazie zabudowa ostatnich dziesięcioleci cechuje się, podobnie jak w wielu innych regionach polskiego niżu, brakiem ładu przestrzennego, wewnętrznej spójności stylistycznej i wyrazistości. Uderzający brak dbałości o estetykę budynków i obejść oraz o harmonię z kulturowym i przyrodniczym otoczeniem jest poważnym mankamentem regionu w świetle jego aspiracji do rozwoju turystyki.

Niska dostępność, zły stan i słabe zagospodarowanie zabytków. Poza czynnymi kościołami, zabytki architektury, które mogłyby stać się atrakcjami turystycznymi czy ośrodkami życia społeczno-kulturalnego, są często słabo dostępne ze względu na obecnie pełnione funkcje (szkoły, domy pomocy społecznej, prywatne rezydencje, zamieszkałe zagrody) lub ze względu na brak jakichkolwiek funkcji użytkowych. Radykalne zmiany funkcji, zwłaszcza po 1945 r. sprawiły, że zachowane obiekty są z reguły pozbawione dawnego wyposażenia a wykończenie wnętrza i elewacji zwykle również jest współczesne (np. pałacyki w Baruchowie, Lucieniu, Łącku). Jeszcze gorzej przedstawia się sytuacja tam, gdzie dawne budowle nie pełnią obecnie żadnej funkcji i stopniowo popadają w ruinę (np. zespoły pałacowe w Nowym Duninowie, Studzieńcu, kościół w Wiączeminiu). Bardzo niewiele zabytków jest zagospodarowanych z myślą o przyciągnięciu zwiedzających. Związany z Chopinem pałac w Sannikach jest jedynie wyjątkiem potwierdzającym tę regułę.

Niska lokalna świadomość historyczna mieszkańców. Historia miejsc jest równie ważnym aspektem dziedzictwa jak świadectwa materialne przeszłości. Niestety, poziom wiedzy historycznej o własnej wsi i regionie jest generalnie niezbyt wysoki, co oznacza zagrożenie dla dziedzictwa duchowego a tym samym dla lokalnej i regionalnej tożsamości.

Marginalizacja folkloru. Mimo, że ogólnikowa wiedza o najbardziej charakterystycznych przejawach folkloru jest dość rozpowszechniona wśród mieszkańców, w kultywowaniu tradycji ludowych uczestniczy zaledwie garstka ludzi, którzy nie znajdują następców. Jeżeli tego się nie zmieni, ciągłość tradycji zostanie przerwana wraz z odejściem dzisiejszego pokolenia twórców ludowych.

Szanse

Ogólnoeuropejska tendencja do odbudowy lokalnych tożsamości i odrębności kulturowych. Proces jednoczenia Europy paradoksalnie nie tylko nie prowadzi do kulturowej unifikacji ale wręcz sprzyja odradzaniu się najróżniejszych etnicznych i kulturowych regionalizmów, co po części wynika ze spadku napięć o podłożu nacjonalistycznym a częściowo także z tego, że rozpoznawalny wizerunek jest niezwykle pomocny w swoistej konkurencji pomiędzy regionami o inwestycje, turystów i środki unijne. Ten społeczny i instytucjonalny klimat będzie sprzyjał także eksponowaniu dziedzictwa kulturowego regionu gąbińsko-włocławskiego.

Ogólnosiwiatowy wzrost znaczenia turystyki kulturowej. Czynnikiem, dzięki któremu dziedzictwo kulturowe stosunkowo najłatwiej przekłada się na korzyści gospodarcze, jest turystyka, w tym szczególnie zyskujące na popularności różne odmiany turystyki krajoznawczej. Odpowiednio wyeksponowane, dziedzictwo kulturowe kujawskiej i mazowieckiej wsi może stać się jednym z najważniejszych impulsów dalszego rozwoju branży turystycznej także w regionie gąbińsko-włocławskim.

Położenie w sąsiedztwie królewskiego miasta Płocka. Fakt, że region sąsiaduje przez rzekę z jedną z piastowskich stolic Polski, może ułatwić tworzenie bardzo ciekawych, miejsko-wiejskich produktów turystycznych odwołujących się do dziedzictwa kulturowego, a tym samym sprzyjać zachowaniu spuścizny kulturowej regionu gąbińsko-włocławskiego.

Położenie niedaleko Warszawy, pierwszorzędnej atrakcji kulturowej kraju. Warszawa jako jeden z symbolów Polski jest magnesem przyciągającym corocznie miliony turystów zagranicznych pragnących poznać kraj nad Wisłą. Znaczna większość z nich poznaje tylko stolicę, choć przecież ich pobyt w Polsce można by wzbogacić o jedno- lub dwudniowy wypad poza miasto. Region gąbińsko-włocławski ze swoim dziedzictwem kulturowym i atrakcjami przyrodniczymi ma wszelkie dane ku temu, by zafunkcjonować jako „polska prowincja w pigułce”.

Zagrożenia

Wypieranie tradycji lokalnych przez globalną kulturę masową. Przemiany cywilizacyjne przynoszące wzrost poziomu życia, technicyzację i powszechny dostęp do wytworów komercyjnej kultury, propagowanych przez lansowanie wciąż nowych mód, siłą rzeczy odrywają ludzi od ich dziedzictwa jako niepraktycznego, dziwaczego czy śmiesznego bagażu, nie przystającego do współczesnych wzorców.

Bariery finansowe, prawne i organizacyjne związane z rewitalizacją zabytków. Imponujące dzieła dawnych budowniczych powstawały w określonych realiach ekonomicznych, w których na realizację zamierzeń architektonicznych dziedzica czy proboszcza nieraz przez pokolenia pracowały całe wsie. Dzisiaj, gdy pamiątki przeszłości trzeba ratować, na ochronę zabytków przeznaczają się ułamek procenta budżetu państwa. Ogromne trudności sprawiają niekiedy kwestie własnościowe – bywa, że próby interwencji dla dobra zabytku kończą się fiaskiem z powodu braku zainteresowania właściciela lub nawet niemożności ustalenia praw własności. Wreszcie, paradoksalnie, czasem zabytki niszczeją z powodu zbyt rygorystycznych przepisów i wymagań służb ochrony zabytków, sprawiających, że projekty konserwatorskie są niewykonalne ze względów techniczno-ekonomicznych.

Niedocenie potencjału dziedzictwa kulturowego przez branżę turystyczną i samorządy. Mimo, że foldery o regionie pełne są zdjęć zabytkowych pałaców, oznakowanie, dostępność i sposób wykorzystania atrakcji kulturowych świadczy o tym, że lokalny przemysł turystyczny nie traktuje ich jako poważny atut w rozwoju agminy zabytkami interesują się na ogół tylko w kontekście ich przydatności na lokale dla gminnych instytucji.

Zasoby ludzkie i gospodarka

Mocne strony

Rozwinięty sektor turystyczny. Mimo różnych niedostatków, region gąbińsko-włocławski należy do najlepiej zagospodarowanych pod względem turystycznym obszarów wiejskich centralnej Polski.

Zagłębie truskawkowo-sadownicze. Przykładem sukcesu, polegającego na wykorzystaniu warunków naturalnych i położenia w pobliżu dużego rynku zbytu poprzez samoorganizację i skuteczną promocję jest „zagłębie truskawkowo-sadownicze”, obejmujące południowe gminy regionu, gdzie prężni sadownicy i plantatorzy truskawek rokrocznie eksportują poza region wielkie ilości owoców, między innymi poprzez słynną giełdę truskawkową w Sannikach.

Słabe strony

Niski poziom wykształcenia mieszkańców. Podobnie jak inne tereny wiejskie kraju, region drastycznie odstaje poziomem wykształcenia mieszkańców od obszarów zurbanizowanych. Ten stan rzeczy należy uznać za jedną z kluczowych barier rozwoju gospodarczego regionu.

Niska zdrowotność. Zmiany struktury wiekowej populacji regionu w ostatniej dekadzie, charakteryzujące się znaczącym spadkiem udziału i liczby osób w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym wzroście udziału tej grupy w kraju, można tłumaczyć niższą przeciętną długością życia, co z kolei może mieć związek z niskim poziomem materialnym życia, utrudnionym dostępem do opieki lekarskiej i niską świadomością zdrowotną mieszkańców.

Niekorzystna struktura obszarowa i ukryte bezrobocie w rolnictwie. Rolnictwo wciąż stanowi źródło utrzymania 40% rodzin żyjących z pracy. Jednocześnie ten najważniejszy dział gospodarki lokalnej nadal znajduje się na początku restrukturyzacji. Mniej niż połowa gospodarstw produkuje głównie na rynek, średnia powierzchnia gospodarstwa to 7 ha a optymalną wielkość powyżej 20 ha ma zaledwie co czwarte gospodarstwo. Efektem jest mało wydajne rolnictwo, które wielu rodzinom nie jest w stanie zapewnić odpowiedniego poziomu życia.

Wysoka zależność gospodarki regionu od rolnictwa i finansów publicznych. Z pracy w sektorze prywatnym poza rolnictwem utrzymuje się 1/5 rodzin. Pozostałe 4/5 żyją z mało wydajnego rolnictwa, pracy

w sektorze publicznym oraz niezarobkowych źródeł utrzymania (emerytury, renty, zasiłki dla bezrobotnych, pomoc socjalna itp.). Sytuacja ta siłą rzeczy sprzyja stagnacji gospodarczej.

Niedostatki sektora turystycznego. Branża, która, bazując na popycie zewnętrznym, mogłaby stanowić jedną z lokomotyw rozwoju regionu, wciąż posiada wiele słabych punktów, do których należą m.in. niekorzystna struktura bazy noclegowej, zdominowanej przez budownictwo lotniskowe i ośrodki wypoczynkowe o niskim standardzie, brak zintegrowanej promocji i niska efektywność wykorzystania naturalnych i kulturowych atrakcji do tworzenia wartości dodanej.

Nieobecność branż innowacyjnych i wykorzystujących nowe technologie. W wielu zaniedbanych regionach Europy kluczem do uruchomienia pozytywnych zmian społeczno-gospodarczych był rozwój małych i mikro przedsiębiorstw w branżach wykorzystujących technologie teleinformatyczne. Niestety, tego typu firmy są w regionie prawie nieobecne.

Szanse

Bliskość wielkich ośrodków miejskich. Fakt, że region leży zaledwie godzinę drogi od dwumilionowej aglomeracji warszawskiej i sąsiaduje z ponadstutysięcznymi Włocławkiem i Płockiem, oznacza, że w pobliżu są wielkie potencjalne rynki zbytu dla miejscowych produktów i usług, w tym turystycznych. Jednocześnie procesy suburbanizacji ułatwiają osiedlanie się w regionie dobrze usytuowanych i wykształconych ludzi z sąsiednich miast a innymi mieszkańcom regionu – pracę w tychże miastach.

Walory przyrodnicze i kulturowe. Piękne krajobrazy i interesujące dziedzictwo kulturowe są i powinny być podstawą rozwoju turystyki a jednocześnie mogą pomóc w promocji regionu jako nowego miejsca zamieszkania dla wykształconych i rzutkich ludzi z miast, mogących w istotny sposób wpłynąć na dalszy rozwój gospodarczy regionu.

Rewolucja teleinformatyczna. Gwałtowny postęp technologii teleinformatycznych otwiera przed obszarami wiejskimi na całym świecie zupełnie nowe możliwości dywersyfikacji gospodarki poprzez różne formy pracy na odległość. Wiele z tych możliwości wymaga stosunkowo wysokich kwalifikacji, co oznacza, że rewolucja teleinformatyczna może mieć zasadniczy wpływ nie tylko na zmianę obrazu gospodarki ale i profilu społecznego obszarów wiejskich, w tym także regionu gąbińsko-włocławskiego.

Wsparcie przemian w rolnictwie. Wejście do Unii Europejskiej zaowocowało wprowadzeniem szeregu instrumentów, które służą restrukturyzacji rolnictwa i obszarów wiejskich. Z jednej strony istnieją możliwości wspierania działań na rzecz tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem a z drugiej są też mechanizmy bezpośrednio wspierające restrukturyzację obszarową gospodarstw (renta strukturalna). Swoistą formą dywersyfikacji dochodów są programy rolno-środowiskowe, w ramach których rolnicy uzyskują dochody jako strażnicy dziedzictwa przyrody i krajobrazu wiejskiego.

Położenie w pobliżu planowanych autostrad. Wybudowanie w sąsiedztwie regionu węzła najważniejszych planowanych autostrad, tj. A1 (północ-południe) i A2 (wschód-zachód) będzie miało wielki wpływ na poprawę dostępności komunikacyjnej regionu, a tym samym na jego atrakcyjność jako partnera handlowego, miejsca lokalizacji inwestycji i celu podróży turystycznych.

Zagrożenia

Niska atrakcyjność zamieszkania. Odptyw z regionu przedsiębiorczych ludzi młodego i średniego pokolenia ma poważne konsekwencje dla perspektyw gospodarczych a powodowany jest nie tylko brakiem atrakcyjnych ofert pracy ale także szeregiem innych czynników, obniżających atrakcyjność zamieszkania. Do czynników tych należą m.in. utrudniony dostęp do kultury, sportu, opieki zdrowotnej, opieki przedszkolnej i komercyjnych usług ponadpodstawowych oraz niedostatki infrastruktury komunalnej. Bez poprawy sytuacji trudno liczyć na zatrzymanie lub przyciągnięcie ludzi, którzy dzięki swojemu wykształceniu i kreatywności mogliby zasadniczo wpłynąć na życie gospodarcze regionu.

Niekorzystne warunki produkcji rolnej. Podstawowy sektor gospodarki regionu musi funkcjonować w mało korzystnych, a w wielu okolicach – wybitnie niekorzystnych warunkach naturalnych, na które składają się przewaga piaszczystych gleb i trwałe niedobory opadów. Na to nakładają się jeszcze ograniczenia wynikające z faktu objęcia większości regionu prawną ochroną przyrody oraz konflikt pomiędzy produkcją rolną a ochroną jezior, będących jedną z kluczowych atrakcji turystycznych.

Zanieczyszczenie wód i degradacja krajobrazu. Obecnie głównym magnesem przyciągającym do regionu turystów są jeziora i lasy. Tymczasem zanieczyszczenia ze ścieków komunalnych i rolnictwa powodują sukcesywną degradację jakości wód jeziorowych a masowy wykup atrakcyjnych krajobrazowo terenów i rozwój zabudowy lotniskowej ogranicza dostęp do

jezior i prowadzi do degradacji najcenniejszych fragmentów krajobrazu. Z drugiej strony, Wisła, która mogłaby być ogromną atrakcją turystyczną, jest wciąż zatruwana przez wielkie miasta górnego i środkowego biegu. Na dłuższą metę sytuacja ta może pozbawić szanse na to, by turystyka odegrała ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionu.

Niedostatki infrastruktury technicznej. Nieuregulowana gospodarka ściekowa i niska jakość dróg mogą stanowić przeszkodę w lokalizacji i rozwoju przedsiębiorstw, w tym szczególnie produkcyjnych.

Infrastruktura społeczna

Mocne strony

Zoptymalizowana sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Gminy regionu poradziły sobie z restrukturyzacją sieci szkół, wymuszoną przez reformę oświaty i ograniczenia budżetowe. Przy okazji zrealizowano szereg ważnych inwestycji w obiekty szkolne.

Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego. Na tle kraju i województw region wypada korzystnie pod względem bezpieczeństwa. Poziom przestępczości jest tu stosunkowo niski, pomimo niewielkich sił i środków zaangażowanych w zapewnienie bezpieczeństwa.

Organizacje pozarządowe i społecznicy. Różnorodne inicjatywy obywatelskie realizowane w ramach coraz liczniejszych organizacji pozarządowych stały się ważnym elementem rzeczywistości regionu i budowy społeczeństwa obywatelskiego. Rozwijający się trzeci sektor, skupiający aktywnych ludzi dobrej woli i działający tam, gdzie ze swej natury biznes i administracja są mało skuteczne, jest jednym z najważniejszych atutów regionu w praktyce poprawy jakości życia.

Słabe strony

Uboga infrastruktura kulturalna. W regionie przede wszystkim ogromnie brakuje świetlic wiejskich, a więc tych placówek kulturalnych, które powinny być na co dzień ośrodkami życia społeczno-kulturalnego wsi.

Niedostatki infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Mimo, że w ostatnich latach w regionie powstało kilka nowoczesnych hal sportowych, w dalszym ciągu większość sal gimnastycznych to obiekty niewymiarowe i przestarzałe. Brakuje boisk i placów sportowych o sztucznych nawierzchniach, a także placów zabaw dla najmłodszych, skwerów i ścieżek rowerowych.

Słabo rozwinięta opieka przedszkolna. Z przedszkoli korzysta zaledwie kilka procent dzieci w wieku 3-5 lat. Utrudniony dostęp do opieki przedszkolnej (odległość, koszty, w niektórych gminach brak oddziałów dla dzieci poniżej 6 lat) utrudnia podejmowanie pracy zawodowej przez oboje rodziców i ma znaczący wpływ na przygotowanie dzieci do szkół.

Szanse

Wsparcie dla trzeciego sektora. Organizacje pozarządowe cieszą się coraz większym uznaniem społeczeństwa. Rośnie popularność wolontariatu. Jednocześnie pojawiają się rozwiązania prawno-fiskalne (możliwość przekazania części podatku organizacjom pożytku publicznego) oraz instrumenty pomocowe (m.in. program Leader), które bezpośrednio wspierają rozwój trzeciego sektora, który ma do odegrania ogromną rolę w tworzeniu szeroko rozumianej infrastruktury społecznej.

Wsparcie dla inwestycji infrastrukturalnych. Inwestycje w infrastrukturę społeczną na wsi mogą liczyć na zewnętrzne wsparcie finansowe z różnorodnych publicznych źródeł europejskich i krajowych (m.in. fundusze strukturalne, środki z gier liczbowych, budżety wojewódzkie).

Zmiany priorytetów inwestycyjnych władz gminnych. W ciągu ostatnich kilkunastu lat w większości gmin wiejskich w kraju dokonał się ogromny postęp w zakresie zaopatrzenia w wodę, a po części także gospodarki ściekowej i podstawowej infrastruktury edukacyjnej. Oznacza to, że stopniowo zmieniają się priorytety inwestycyjne gmin, które coraz chętniej finansują rozwój placówek kulturalnych, obiektów sportowych i innych elementów infrastruktury społecznej, które dawniej siłą rzeczy znajdowały się na dalszym planie.

System motywacyjny w oświacie. Funkcjonujący od kilku lat w szkolnictwie system premiowania awansami nauczycieli aktywnych zaczyna przynosić efekty w postaci urozmaicenia oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej szkół i podniesienia poziomu, jaki reprezentuje środowisko nauczycielskie, będące jednym z kluczowych elementów szeroko rozumianej infrastruktury społecznej wsi.

Zagrożenia

Atomizacja społeczności. O możliwości realizacji i jakości funkcjonowania infrastruktury społecznej na poziomie wsi w ogromnym stopniu decyduje aktywna współpraca w ramach społeczności lokalnej. Tymczasem rynek, wymogi pracy zawodowej, telewizja i technicyzacja życia od lat przyczyniają

się do rozluźniania więzi społecznych, co powoduje, że nawet aktywnym jednostkom trudno jest przebijać się przez bierność otoczenia i doprowadzać do realizacji lokalnych projektów w sferze społecznej.

Brak środków na działalność bieżącą. Doświadczenie wielu placówek wskazuje na to, że często łatwiej jest zrealizować nawet duże inwestycje w infrastrukturę społeczną niż potem zapewnić środki na pełne wykorzystanie posiadanego potencjału technicznego i kadrowego. W przypadku instytucji publicznych na poziomie gminy wydaje się, że powodem są nie tyle ograniczenia finansowe, ile niedocenywanie przez decydentów (m.in. rady gminne) roli szeroko rozumianej kultury w życiu wsi.

Infrastruktura techniczna

Mocne strony

Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa. Mimo wiejskiego charakteru regionu i znacznego udziału rozproszonych zabudowy, z komunalnych sieci wodociągowych korzysta ogromna większość gospodarstw domowych. Jest to efekt znacznego wysiłku inwestycyjnego gmin w ostatnich latach.

Dobrze rozwinięta sieć elektroenergetyczna. Podobnie, jak gdzie indziej w kraju, mieszkańcy regionu od dziesięcioleci cieszą się pełnym zaspokojeniem potrzeb w zakresie elektroenergetyki.

Dobrze rozwinięta sieć telefonii komórkowej. Gwałtowny rozwój telefonii komórkowej w ciągu ostatniej dekady pozwolił na przezwycięzenie jednej z najpoważniejszych barier rozwojowych, jaką był trudny dostęp do podstawowych usług telekomunikacyjnych.

Słabe strony

Nieuregulowana gospodarka ściekowa. Brak kanalizacji sanitarnej na większości terenów jest poważnym zapóźnieniem cywilizacyjnym, zagrożeniem dla środowiska a także barierą w lokalizowaniu inwestycji gospodarczych.

Nieuregulowana gospodarka odpadami. Znaczna część gospodarstw domowych pozostaje poza systemami odbioru odpadów a sposób unieszkodliwiania odpadów (składowanie na prymitywnych wysypiskach) jest niezgodny z prawem i stanowi zagrożenie dla środowiska.

Zła jakość dróg lokalnych. Drogi powiatowe i gminne są często w złym stanie a ich parametry rzadko odpowiadają wymogom przepisów

i rzeczywistym potrzebom wynikającym z natężenia ruchu i zasad bezpieczeństwa drogowego.

Zbyt niska przepustowość dróg ponadlokalnych. Przecinające region drogi krajowe są przeciążone, co ujemnie wpływa na bezpieczeństwo, wydłuża czas podróży i powoduje uciążliwości dla mieszkańców terenów przyległych do tras.

Niedostatek ścieżek rowerowych. Wciąż jeszcze słabo rozwinięta jest sieć ścieżek rowerowych, które mogłyby poprawić bezpieczeństwo na głównych drogach, sprzyjać promowaniu aktywności fizycznej i podnieść walory turystyczne regionu.

Szanse

Pomoc finansowa. W dziedzinach, w których zapóźnienia infrastrukturalne regionu są największe (gospodarka ściekowa i gospodarka odpadami) można liczyć na znaczne środki finansowe z zewnętrznych źródeł krajowych i zagranicznych.

Świadomość władz lokalnych. Rady gminne oraz wójtowie i burmistrzowie rozumieją potrzeby w zakresie infrastruktury technicznej i chętniej przeznaczają środki rozwojowe właśnie na szeroko rozumiane uzbrojenie terenu niż na inne działania inwestycyjne czy projekty miękkie.

Lokalne i regionalne programy inwestycyjne. Gminne i powiatowe programy rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska i plany gospodarki odpadami uporządkowały wiele zagadnień związanych z planowaniem inwestycji, w tym m.in. określiły priorytety inwestycyjne na szereg lat do przodu, co powinno sprzyjać sprawniejszemu i skuteczniejszemu realizowaniu lokalnej i regionalnej infrastruktury.

Prawo ochrony środowiska. Kluczowym elementem coraz silniejszego nacisku na uregulowanie spraw infrastruktury komunalnej są polskie i europejskie przepisy o ochronie środowiska, wymuszające podejmowanie rzeczywistych działań w zakresie gospodarki odpadami i ściekami.

Program budowy autostrad. Region leży niedaleko projektowanego punktu przecięcia autostrad A1 (Gdańsk-Cieszyn) i A2 (Słubice – Warszawa – Terespol) a fragment autostrady A1 będzie przebiegał przy zachodniej granicy regionu. Budowa autostrad znacznie poprawi dostępność komunikacyjną regionu a jednocześnie w dużym stopniu odciążą część tras

przecinających region, w tym zwłaszcza nadwiślańską drogę Płock-Włocławek.

Rozwój telekomunikacji. Lawinowy rozwój telefonii komórkowej i stacjonarnej oraz internetu stanowi ogromną szansę dla rozwoju społeczno-gospodarczego wszystkich obszarów położonych poza metropoliami, w tym oczywiście także dla regionu gąbińsko-włocławskiego.

Zagrożenia

Niedostatek środków na drogi. Źródła pomocy zewnętrznej na modernizację dróg gminnych i powiatowych są skąpe a natężenie ruchu stale wzrasta. Oznacza to, że stan sieci dróg lokalnych może się w najbliższych latach nadal pogarszać.

Niedostatek środków własnych. Wielkość potrzeb z jednej strony i formalne rygory niektórych programów pomocowych z drugiej strony uzależniają możliwość realizacji projektów od zaangażowania znacznych środków własnych, co utrudnia podjęcie decyzji o rozpoczęciu procesu inwestycyjnego lub powoduje nie uzasadnione względami technicznymi rozciąganie inwestycji w czasie.